

Ulrich Teichler

Yükseköğretim Araştırmaları – ve Ötesi

Yükseköğretime Adanmış Bir Hayat Hikâyesi

Çevirmenler: Mahmut Aydın - Adem Soruç

Çevirmenler: Mahmut AYDIN - Adem SORUÇ

YÜKSEKÖĞRETİM ARAŞTIRMALARI – VE ÖTESİ?

Anna Kosmützky ve Christiane Rittgerot'un Ulrich Teichler ile yaptığı görüşmelerle kaleme alınmış, Yükseköğretime adanmış bir hayat hikayesi

ISBN 978-625-6890-74-9

Kitabın Orijinal Adı: Higher Education Research - What Else ?
The Story of a Lifetime
In Conversations with Anna Kosmützky and Christiane Rittgerott
Yazar: Ulrich Teichler
ISBN: 978-3-96665-058-8
Baskı: I
Yayınevi: Budrich Akademi Yayınevi

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2023, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayinevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınev**idir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilir.

I. Baskı: Ağustos 2023, Ankara

Yayın-Proje: Ferdi Akkaya
Dizgi-Grafik Tasarım: Müge Kuyrukcu
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Vadi Grup Basım AŞ
Saray Mah. 126. Cad. No: 20/A
Kazan/ANKARA
Tel: (0312) 802 00 53-54

Yayıncı Sertifika No: 51818
Matbaa Sertifika No: 49180

İletişim

Macun Mah. 204. Cad. No: 141/A-33 Yenimahalle/ANKARA

Yayınevi: 0312 430 67 50

Dağıtım: 0312 434 54 24

Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60

İnternet: www.pegem.net

E-ilet: pegem@pegem.net

WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

Çevirmenler

Mahmut Aydın, beş yıldır Samsun Üniversitesi Rektörlüğünü üstlenmenin yanı sıra, Dinler Tarihi alanında aktif olarak ders vermekte ve çalışmalar kaleme almaktadır. Dr. Aydın; Hristiyanlık, kültürlerarası ilişkiler ve Müslüman-Hristiyan ilişkileri de dâhil olmak üzere ağırlıklı olarak dinsel çoğulculuk ve Hristiyanlığın yapı taşı olan İsa-Mesih ile ilgili yaptığı çalışmalarla uluslararası alanda tanınan bir akademisyendir. Müslüman-Hristiyan İlişkileri, Hristiyanlık ve İsa-Mesih'in konumu üzerine yayımlanmış birçok çalışması vardır. Bunların dışında yükseköğretim sistemi, özellikle Türkiye'deki yükseköğretimde "Duvarsız Üniversite" kavramının nasıl işlevsel hale getirilebileceği konusunda kanıta dayalı bir yaklaşım veya strateji oluşturmak için etnografik araştırmalar yapmaktadır.

Adem Soruç, Samsun Üniversitesi İngilizce Mütercim Tercümanlık Bölümünde görev yapmaktadır. Yükseköğretimde yabancı dil kullanımı üzerine Oxford Üniversitesinde misafir öğretim üyesi (2016) ve daha sonra aldığı iş teklifi üzerine lisansüstü programlarda ders vermek üzere dört sene Bath Üniversitesinde tam zamanlı öğretim üyesi (2022) olarak çalışan Dr. Soruç, yükseköğretim üzerine nitel ve nicel veriye dayalı araştırmalar yapmakta, yükseköğretim sisteminde İngilizcenin kullanımı konularında eğitim sisteminin iyileştirilmesi ve uluslararasılaştırılması için modeller ve stratejiler geliştirmektedir. System, ELT Journal, IRAL, RELC Journal gibi saygın dergilerde birçok makalesi yayımlanan Dr. Soruç'un Palgrave Macmillan'dan bir monograf kitabı da yayımlanmıştır.

İçindekiler

Çevirmenlerin Ön Sözü (<i>Mahmut Aydın & Adem Soruç</i>).....	6
Türkçe Baskı İçin Ön Söz (<i>Ulrich Teichler</i>).....	10
Ön Söz (<i>Anna Kosmützky & Christiane Rittgerott</i>).....	14
1. Akademiye Giden Yol	17
2. Neden Yükseköğretim Araştırması?	42
3. Akademik Kariyer: Son Derece Seçici ve Riskli Bir Meslek	66
4. Chicago ve Başka Hedefler – Neden Başka Bir Yer Değil?	82
5. Bir Araştırma Odağı Olarak Yükseköğretim: Kassel’deki Enstitünün Amacı.....	90
6. Yükseköğretime Yönelik Azalan Kamu İlgisi Karşısında Araştırma Merkezini Güçlendirme Çabaları.....	99
7. Yükseköğretim Araştırmalarının Devleri.....	115
8. Yükseköğretim Araştırmacıları Dernekleri - Özel Bir Hobi mi?	126
9. Kurumsal Sağlamlık: Eski Düzendeki Devam Etmek mi Yoksa Yeni Seçeneklerin Getirdiği Güçlüklerle Yüzleşmek mi?	140
10. Değerlendirici ve Yönetimsel Üniversiteye Doğru İlerlemek - Yükseköğretim Araştırmaları İçin Yeni Meydan Okumalar	145
11. Yeni Yüzyılın Başlangıcı - Yükseköğretim Araştırmaları İçin Yeni Bir Cenneti mi Yoksa Giderek İşlevini Kaybetmek mi?	154
12. Uluslararası ve Karşılaştırmalı Yükseköğretim Araştırmalarına Doğru	171
13. Avrupalı ve Küresel Yakınsaklık Söylemleri - Yükseköğretim Araştırmaları İçin Yeni Bir Çerçeve	190
14. Büyük Uluslararası Araştırma Konsorsiyumuna Geçiş	198
15. Akademik Girişimci - Otuz Yılı Aşkın Bir Süre Değişen Kurumsal Liderlik	210

16. Araştırma, Yönetimsel Ustalığa mı İhtiyaç Duymakta?	226
17. Yayın Stratejisi	238
18. Yükseköğretim Araştırmaları ve Yükseköğretim Uygulamaları: “İnce Eleyip Sık Dokumak”	246
19. Kurumsal ve Biyografik Gelişim	257
20. Mesleki Yaşam ve Eř ve Ailenin Bu Hayattaki Rolü.....	266
21. Kurumsal Sorumluluktan Kaynaklanan Statü Geçişi	273
Dizin	287
Ulrich Teichler – Özgeçmiş	295
Ulrich Teichler – Bibliyografi (Haziran 2021)	296

Çevirmenlerin Ön Sözü

1960'larda, öğrencilerin üniversiteye kabulündeki hızlı artışın ardından yükseköğretimdeki işlevsel değişiklikler görünür hale geldiğinde, yükseköğretim araştırmaları dünya ölçeğinde çok fazla revaçta değildi. Yükseköğretimin durumu ile ilgili ilk rapor UNESCO tarafından 1970'lerin başında yayımlandı. Bu rapor, birçok ülkede çeşitli disiplinlerden bilim insanlarının az da olsa zaman zaman yükseköğretimle ilgili analizler yaptıklarını ve sadece Amerika Birleşik Devletleri, Büyük Britanya ve Sovyetler Birliği gibi ülkelerde yükseköğretim alanında uzmanlaşmış profesörlerin olduğunun gösteriyordu. Yükseköğretimde öğrenci sayısının artmaya başlaması beraberinde üniversite mezun sayısını arttırmaya başladığından yükseköğretimin çeşitlendirilmesi artık ciddi olarak tartışılmaya başlanmıştı.

Yükseköğretim araştırmaları alanında öncü olan ABD'de 1970'lerde birçok üniversitenin eğitim ile ilgili bölümlerinde en az bir yükseköğretim uzmanı profesör bulunuyordu. Dahası birçok üniversitenin bünyesinde yükseköğretimle ilgili araştırma ve uygulama merkezleri bile vardı. Bu dönemde ABD'de Martin Trow, geliştirdiği "elit", "kitlesele" ve "evrensel" yükseköğretim modeliyle öne çıkarken, Burton Clark da en belirgin şekilde, devlet, piyasa ve akademik oligarşinin ilgili güçleri tarafından şekillenen üniversite organizasyon modeliyle kendini göstermişti.

Yükseköğretim araştırmalarına artan uluslararası ilgi, kısa sürede yükseköğretim araştırmaları alanının en saygın dergilerinin başında yer alan ve 1990'larda tüm dünyada revaç bulan *Journal of Higher Education*, 1971'de İngiliz bilim insanları tarafından çıkarılmaya başlanır. Yükseköğretim alanında çalışan bilim insanları ilk başlarda ABD'deki araştırmaları ve geliştirilen modelleri kendilerine örnek alırken, 1988 yılında Yükseköğretim Konsorsiyumu'nun (*The Consortium of Higher Education - CHER*) kurulmasıyla, yükseköğretim araştırmaları alanında ciddi bir uluslararası iletişim ve ağ oluşturmaya başlanmıştır. Günümüzde, yükseköğretim araştırmalarıyla ilgili merkezler veya birimler, ekonomik açıdan gelişmiş çoğu ülkede kurulmakla kalmamış söz konusu birimler birçok ülkeyi kapsayan uluslararası ortaklı önemli birçok çalışmayı da birlikte yürütmeye başlamıştır.

Avrupa’da yükseköğretim araştırmalarının kurucusu ve devi olan Alman Ulrich Teichler’in önce 2020 yılında *Hoschulforschung, was sonst? Rückblick auf ein Wissenschaftlerleben* adıyla Almanca, daha sonra ise 2022 yılında *Higher Education Research - What Else?* adıyla İngilizce yayımlanan kitabını genel olarak yükseköğretime ilgi duyan tüm okur kitlesi, özel olarak başta Türk Yükseköğretiminin üst düzey yöneticileri ve yükseköğretim araştırmaları alanına ilgili duyanlar için Türkçeye tercüme ettik.

Almanya’da yükseköğrenim araştırmalarının kurucusu Ulrich Teichler’in bu otobiyografik çalışması, Teichler’in uzun süredir çalışma arkadaşları Anna Kosmützky ve Christiane Rittgerot ile yaptığı soru-cevaplı diyalogları içermektedir. Yaklaşık 350 sayfadan oluşan kitap, Almanya ve dünyadaki yükseköğrenim araştırmalarının tarihi ve 1960’lardan bu yana yükseköğrenimdeki ana konu ve temaların bir analizi olmasının yanı sıra kısmen Teichler’in yaklaşık 50 yıllık profesyonel meslek hayatının bir biyografisidir.

Teichler’in bir öğrenci ve daha sonra profesör olarak geçirdiği hayatı, “alışılmış yollardan” nasıl kaçınılacağına ve “geleneksel bilgelige” nasıl güvenilemeyeceğine dair bir ders niteliğindedir. Teichler, lisans eğitimini Berlin Özgürlük Üniversitesi (Berlin Free University) sosyoloji bölümünde tamamladı. O dönemde Almanya’da sosyoloji, temel alan olarak sadece üç büyük üniversitede bulunuyordu. Ailesinden para kabul etmeyi reddetti ve lisans eğitiminin ilk üç yılında yarı-zamanlı postacı olarak çalışarak geçimini sağladı. Dördüncü yılından itibaren *Max-Planck Institute for Education*’da (MPI) araştırma görevlisi oldu ve daha lisans diplomasını almadan doktora öğrencilerine danışmanlık yaptı. MPI’de geçirdiği uzun süreyi gelecekteki uzmanlığını belirlemeye adadı. Nihayetinde de yükseköğretim alanında çalışmalar yapma yönünde kararını vererek bu alanda çalışmaya başladı. Doktora tezini teslim ettiğinde zaten çok etkileyici bir yayın listesine sahipti. Doktorası için çok köklü olmayan, yeni bir kurum olan Bremen Üniversitesi’ni bilinçli olarak seçti.

Bu ‘rahat ve kendine güvenen’ tarzı zaman içerisinde onun en önemli özelliklerinden biri haline geldi. Öyle ki 1970’lerin başında o dönemde dünyanın bir numaralı yükseköğretim kurumu olan Chicago Üniversitesi tarafından kendisine profesörlük teklif edildiğinde Teichler Kassel’de daha yeni kurulmuş olan o zamanki adıyla Çok Amaçlı

Kassel Üniversitesini (*Comprehensive University of Kassel*) seçti. Dünyanın en önemli üniversitesini değil, yeni kurulan ve kimsenin bilmediği bir üniversiteyi seçmesinden duyduğu hayreti ünlü sosyal bilimci Benjamin Bloom, Teichler’in yüzüne olaydan yaklaşık sekiz yıl sonra karşılaştıklarında şu ironik sözlerle ifade eder: “*Ulrich, bir Yahudi olarak böyle bir şey söylememeliyim. Fakat o zamanlar sen Chicago’da Celile Denizi’nde yürüyen İsa gibiydin!*”

Akademisyen olmayı seçtiği bu yeni Kassel Üniversitesi ona, daha sonra Uluslararası Yükseköğretim Araştırmaları Merkezi, (*International Center for Higher Education Research – INCHER*) olarak yeniden adlandırılan, yükseköğretim ve iş dünyasına odaklanan bir “ortak araştırma merkezi”ni kurmasını ve bu merkezin beyni olmasını teklif etti. Merkez, yükseköğretim alanında hızla Avrupa’nın en ünlü araştırma kuruluşlarından biri haline geldi. Teichler, enstitüyü 1978’den 2013’e kadar yönetti. Merkezin ilk odak noktaları, amaçlandığı gibi yükseköğretim ve istihdam dünyalarını birbirine bağlayan lisansüstü izleme çalışmalarını içeriyordu.

Yıllar içinde Teichler’in tematik kapsamı genişledi. Uluslararası karşılaştırmalı çalışmalara, uluslararası öğrenci hareketliliğine ve uluslararasılaşmaya ve o zamanlar Avrupa Birliği tarafından yeni başlatılan ERASMUS programına giderek daha fazla dahil oldu. ERASMUS’un gerçek işleyiş ve gelişimini gözden geçirmeyi amaçlayan, ikisi diğer Avrupa ülkelerinden araştırmacılarla işbirliği içinde yürütülen ve 20 yıllık bir süreye yayılan dört projede aktif olarak yer aldı. Ayrıca milenyumun başında yükseköğretimde ortaya çıkan yeni “yönetimcilik” ve uluslararası kurumsal sıralamaların popülaritesinin oldukça az olduğu düşüncesini yüksek sesle dile getirdi.

Muhatabına keyifli bir okuma sunan bu kitap, lafı eğip bükmeyen ve dolandırmayan oldukça zeki ve mizah sahibi bir yükseköğretim araştırmaları devinin meslek hayatından önemli kesitleri okuyucunun dikkatine sunmaktadır. Özellikle Almanya’da 1970’lerin sonlarında yeni bir disiplin olarak ortaya çıkan *Yükseköğretim Araştırmaları* her zaman çok iyi anlaşılmadı. Bu nedenle Teichler, yeni başlayanlar için bu yeni disiplini şöyle tanımlar: “Bir zoolog, fillerin ve maymunların davranışlarını inceleyen kişidir. Bir yükseköğretim araştırmacısı ise profesörlerin ve öğrencilerin davranışlarını inceler.”

Daha önce de belirtildiği gibi bu kitap Teichler'in sadece profesyonel hayatını değil aynı zamanda arkadaşları, meslektaşları ve ailesiyle olan ilişkilerini de anlatmaktadır. Sadece yükseköğretim araştırmaları değil aynı zamanda genel olarak yükseköğretimin her alanıyla ilgili bir vizyon metni olduğunu düşündüğümüz ve merak uyandıran ve okurunu düşünmeye sevk eden Teichler'in bu otobiyografik çalışmasının genel olarak yükseköğretime ilgi duyan tüm okur kitlesi, özel olarak ise başta Türk Yükseköğretiminin üst düzey yöneticileri için ilgi odağı olması dileğiyle... Metni titiz bir şekilde okuyan ve dil açasından yapıcı önerilerde bulunan Prof. Dr. Kasım Kıroğlu'na, PEGEM Yayıncılığa ve hassaten Servet Sarıkaya'ya teşekkür ediyoruz.

Mahmut Aydın - Adem Soruç

Ağustos, 2023

Türkçe Baskı İçin Ön Söz

Geçmişte geleneksel olarak profesörlerin üniversiteler dışında her şeyle ilgili araştırmalar yaptıklarını söyledik. Akademisyenlerin ve üniversite yöneticilerinin günlük gözlemleri ve kişisel gözlemleri geçmişte yükseköğretimi doğru anlamak ve yönlendirmek için yeterli görülüyordu.

Yükseköğrenim araştırmalarına ilişkin ilk uluslararası eğilim raporu, 1960'larda uluslararası bir kuruluş tarafından hazırlandı. Yükseköğretimle ilgili akademik yayınların çoğu bu konuya yüzeysel ve üstünkörü değinen, çeşitli disiplinlerden akademisyenler tarafından yazılmaktaydı. Yükseköğretim araştırma birimleri yalnızca birkaç ülkede, bu ülkelerde de çoğunlukla bölümlerin alt birimi olarak mevcuttu.

1960'larda, birçok ülkede yükseköğretime ilgi arttı. Bu, bir dereceye kadar öğrenci sayılarındaki olağanüstü yüksek artıştan kaynaklanıyordu. Bu artış o dönemde üniversitelerin görevlerinin, kurumsallığı ve organizasyonun ve bilim insanlarının ve öğrencilerin faaliyetlerinin yeniden gözden geçirilmesini gerektiriyordu. Ayrıca, en çok Berlin, Paris, Berkeley ve Tokyo'da görülen öğrenci protestoları, kamuoyunun yükseköğretime bakışı üzerinde kalıcı bir etki oluşturdu. Üniversiteler artık "sağlıklı" kurumlar olarak değil, önemli reformlara ihtiyaç duyan kurumlar olarak görülüyordu. Bu durum, yükseköğretimdeki politika yapıcılar ve uygulayıcıların aklındaki reforma uygun bir temel olarak yükseköğretime ilişkin sistematik bilgiye olan ilginin artmasını ve sonuç olarak çeşitli ülkelerde yükseköğretim araştırmalarının kurumsallaşmasını sağlamıştır.

Elinizdeki kitap, bu gelişmeyi henüz öğrenciyken gözlemlemeye başlayan, kendi ülkesinde bu konuda çalışan tek bir profesör bile yokken yükseköğretimi araştırmaya karar veren bir kişinin hayat hikâyesidir. Her şey, Federal Almanya Cumhuriyeti'ndeki ilk yükseköğretim araştırmaları profesörü olma ve 1970'lerin sonlarında kurulan, kendi ülkemde yükseköğretim araştırmalarına odaklanan ilk akademik birimden sorumlu olmamla başladı. Bu olaylar, köklü üniversiteler tarafından şimdiye kadar ihmal edilen bir araştırma alanında mükemmelleşmeyi amaçlayan yeni bir üniversitede meydana geldi. On yıl sonra araştırma merkezimiz, alanımızda uluslararası bir oluşumun

kurulduğu bir konferansa dünyanın her yerinden akademisyenleri davet edebilecek konuma geldi. Oluşumun adı *Yükseköğretim Konsorsiyumu* idi (The Consortium of Higher Education - CHER).

1990'da onlarca ülkeden gelen akademisyenler tarafından yükseköğretim konularında yürütölen ilk karşılaştırmalı ampirik araştırmalara katıldık. Bunlardan bazıları akademisyenlik mesleğinin faaliyetleri ve görüşleri, diğeri ise üniversite mezunlarının istihdamı ve çalışmaları üzerineydi. Ulusal sistemlerin gözden geçirilmesi, kurumların değerlendirilmesi ve yükseköğretimin geleceğini yansıtan uzman komisyonları gibi pek çok araştırma projesi başlattım ve birçok uygulamalı faaliyete katılmaya davet edildim. Toplamda, 80'den fazla ülkeyi ziyaret etmiş ve yaklaşık 30 ülkeden 100'den fazla meslektaşımın 40 yılı aşkın süredir yapmış olduğumuz yükseköğretim araştırmalarındaki yayınların ortak yazarı olmuştum. Birçok profesör, yüzden fazla kıdemsiz/genç araştırmacı ve sekreter, kütüphane personeli ve teknik personel ile yakın temas halinde olduğum disiplinler arası bir araştırma merkezinde 35 yıl çalışabildiğim için inanılmaz mutluyum. Bu araştırma merkezinin üyelerini öğrenci asistanları, yüksek lisans öğrencileri, doktora bursiyerleri ve yabancı konuk araştırmacılar oluşturmaktadır. İşte bu insanların hepsi, bir meslektaş ortamının akademik olarak daha yaratıcı olabileceğine inanmamı sağladılar.

Merkezimizdeki iki araştırmacı, emekli olduğumda yanıma geldiler ve hayat hikâyemin birçok bilim insanı ve yükseköğretim meseleleriyle ilgilenen diğeri insanlar için ilginç olacağını söylediler. Böylece yola koyulduk ve pek çok kez akşam yemeklerinde bir araya gelerek derinlemesine görüşmeler yaptık. Kaydedilen görüşmeler yazıya döktü, bu işin temelini atan iki araştırmacı taslak oluşturdu ve ben de en son o taslağı düzenleyip kitap haline getirdim. Metne son şeklini vererek hem Almanca hem de İngilizce olarak yayımlanmasını sağladık. Sonrasında ise diğeri ülkelerdeki bilim insanlarının metnin tamamının ve bazı bölümlerinin başka dillerde yayımlanması yönünde adımlar attıklarını öğrenince çok mutlu olduk.

Araştırmalarım ile yükseköğretim politika ve uygulamasına katkılarım dönüp baktığımda, belirli bir endişenin öne çıktığını görüyorum. Sadece yükseköğretim alanında değil, toplumun başka alanlarında da elitist diyebileceğimiz ideolojik görüş ve politikaların hakimiyetini

gözlemledim. Yükseköğretim için adlandırmak gerekirse, bazı gelişmiş ülkelerdeki tanınmış üniversitelerde ve yükseköğretim sisteminin “üst” sektörlerindeki gelişmeler “küresel”, “en modern”, “en gelişmiş”, “nitel olarak en iyi”, “model çözümler” olarak değerlendiriliyor. Diğer ülkeler, diğer yükseköğretim kurumları, diğer sektörler, bu “mükemmel” fenomenleri taklit ettikleri veya sistemin “daha az önemli” sektörlerinde daha az talepkâr çözümlerle ilgilendikleri için önemsiz ve taklitçi olarak görülüyor veya böyle nitelendiriliyor.

Yükseköğretim araştırmalarında, benzer normatif görüşlerin yaygın olduğunu görüyoruz. Tabii ki yükseköğretimde en yüksek kalite için çaba göstermeliyiz ancak bu, elitist fikirlere boyun eğmemiz gerektiği anlamına gelmez. Faaliyetlerimle farklı ülkelerden yükseköğretim araştırmacıları arasında karşılıklı saygıya dayalı iletişim ve iş birliğini teşvik etmeye, birçok ülkeden akademisyenlerin eşit koşullarda yer aldığı uluslararası karşılaştırmalı araştırma projelerinin gerçekleştirilmesine katkıda bulunmaya, yükseköğretimdeki elitist kavramları entelektüel olarak yaygın bir şekilde sorgulamaya çalışmamın yanı sıra ülkeler ve sektörlerin yükseköğretime karşı gerçek yaklaşımlarının çeşitliliğine dikkat çekmek için de çabaladım. “Zıtlıklardan öğrenmeyi” teşvik etmek amacıyla uluslararası karşılaştırmalı çalışmalardan ve geniş ulusal araştırmalardan yana bir tavır sergilemekteyim.

Buna ek olarak, sosyal ve beşeri bilimlerin belirli konularını kapsayan bir araştırma alanı olarak yükseköğretim araştırmalarının, yönetsel açıdan fazla uygulama odaklı, teori ve metodoloji yönünden zayıf olduğunu söylenerek bazı öncü akademisyenler tarafından hor görülmesinden duyulan endişeden bahsetmiştim. Alternatif olarak ise, bu araştırmacılar genelde ya belirli bir teorinin veya yöntemin savunucusu ya da takipçisi olmaya karar verdiler. Ancak, yükseköğretim araştırmalarının; herhangi bir araştırma projesinde en uygun teorik çerçevenin ve yönetsel yaklaşımın neler olabileceğini sürekli sorgulayan bir alan olduğuna inanıyorum. Dahası, farklı kuram ve uygulamaların açıklanması için yükseköğretim araştırmaları sahasının bir test veya deney alanı olarak kullanıldığı zamanlarda yaratıcı ve yenilikçi bir araştırma alanı sunduğuna dair büyük bir inanca sahibim. Böylesine esnek bir keşfedici yaklaşımın, araştırma sonuçlarının geçerliliği söz konusu olduğunda güvenilir olduğu kadar dürüst ve adil olduğundan yükseköğretim poli-

tikasası ve uygulamasındaki diğer birçok akademisyen ve çeşitli aktörler tarafından da takdir edildiğini belirtmişim.

Bu kitabın Türkçeye çevrilip daha geniş bir okuyucu kitlesiyle buluşacağını öğrendiğim için mutluyum. Çünkü eminim Türkiye'deki çoğu akademisyen, yönetici ve idareci, gelecekte onları bekleyen meydan okumalara karşı ikna edici çözümler bulmak adına yükseköğretimin halihazırdaki durumunu derinlemesine tefekkür etmektedir.

Ulrich Teichler

Temmuz, 2023

Ön Söz

Alman yükseköğretim araştırmaları ve Ulrich Teichler! Biri olmadan diğeri düşünülemez. Alman ve Avrupa yükseköğretim araştırmalarını -yani konusu yükseköğretim olan araştırmaları- takip eden herkes çok geçmeden onun adıyla karşılaşacaktır. Ulrich Teichler, Almanya'daki yükseköğretim araştırmalarının kurucusu olarak kabul edilir. Bir Alman üniversitesinde kurulan ilk yükseköğretim araştırma merkezlerinden olan Kassel Üniversitesi Uluslararası Yükseköğretim Araştırmaları Merkezi'nin (*International Center for Higher Education Research at the University Kassel*'in- *INCHER*) kurucu müdürüdür ve buna ek olarak uzun yıllar boyunca başkanlığını da yapmıştır.

Ulrich Teichler, araştırma odağı olan yükseköğretimi “özünde tamamen sağlıklı olmadığı” şeklinde yorumlamayı seviyor. Bunu yaparken dolaylı olarak, savaş sonrası dönemde Alman yükseköğretim politikasından, üniversiteleri “özünde sağlıklı” olarak nitelendiren isimlerden alıntılar yapıyor. 1968 hareketi de Ulrich'in bu yorumuna paralel bir tutum takınarak üniversiteleri “özünde çürümüş” olmakla eleştirmişti. Sözünü ettiğimiz tartışma, üniversite eğitimi tarihinin 50 yılından fazlasını kapsayan bu biyografik anlatının başında da ana hatlarıyla yer almaktadır: Batı Almanya'nın ekonomik mucizesi, 1968 hareketi, 1970'lerdeki kriz, yeniden birleşme - tüm bu tarihsel dönemler yükseköğretime, bilime ve elbette o yılların akademik yaşamına yansımıştır. 1960'ların sonundaki öğrenci protestoları, Ulrich Teichler'in aktif bir eylemci olarak canlı bir şekilde anlattığı dramatik olaylardan sadece biridir. Çağdaş bir tanık olarak, yükseköğretim, siyaset ve toplumdaki diğer çalkantıları da anlatıyor ve en büyük gücü olan analiz yeteneğiyle bizlere çıkarımlarını aktarıyor.

Teichler'in Almanya'da başlattığı yükseköğretim araştırmalarının gelişimi, retrospektiflerde geniş yer buluyor. Okuyucular, bir araştırma alanının nasıl kurulduğunu, uluslararası itkilerin alanı nasıl etkilediğini, bir araştırma ortamının nasıl ortaya çıktığını ve araştırma nesnesinin ekonomik döngüleriyle nasıl başa çıktığını deneyimliyor. 1970'lerin sonlarında yükseköğretim araştırmalarının başlangıcından bu yana, başta kuşak değişimi nedeniyle zaman içerisinde araştırma alanı muazzam bir şekilde büyüdü ve önemli ölçüde değişti. Ancak Ulrich Teichler'in

tüm bu yıllar boyunca yükseköğretim araştırmaları üzerinde güçlü bir etkisi olduğu da bir gerçektir.

Bu durum; yeni nesil akademisyenler olarak bizleri Ulrich Teichler ile birlikte kırk yılı aşkın yükseköğretim araştırmalarını gözden geçirmeye ve onunla akademik hayatı, yükseköğretim ve araştırma alanları, yükseköğretim politikası ve uygulamaları hakkında konuşmaya sevk etti. Yaptığımız sohbetlerde; Teichler'in okul yıllarından çalışma hayatına atılmasına kadarki süreç, Max Planck Eğitim Araştırmaları Enstitüsü'nde (*Max Planck Institute for Educational Research*) - bu kurumun adı daha sonra Max Planck İnsani Gelişim Enstitüsü (*Max Planck Institute for Human Development*) olarak değiştirildi- geçirdiği yıllardan bir araştırma merkezinin yönetimine kadar uzanan kişisel gelişim serüveni, yükseköğretim araştırmalarının gelişimi ve bu süreçteki önemli kişiler kadar rol oynadı. Bu kitabın Almanca versiyonu için ilk adımlar, Ulrich Teichler ile rahat ve sohbet havasında röportajlar yapmaya başladığımız 2012 yılı gibi erken bir tarihte atıldı. Transkriptler hazırlandı. Hatıralarını daha çok ana konulara göre yapılandırdık ve Ulrich gerekli yerlerde bunları tamamlamak için eklemelerde bulundu. Böylece, bazı durumlarda cevaplar 2017'ye kadar değişmeye devam etti ve *Hochschulforschung* başlıklı Almanca kitap ortaya çıktı ve *Hochschulforschung - was sonst? Rückblick auf ein Wissenschaftlerleben* (Yükseköğretim Araştırmaları - Başka Ne Olabilir ki? Bir Bilim İnsanın Hayatına Geri Dönüp Bakmak) adıyla Almanca olarak 2020 yılında yayımlandı. Bu şekilde gün yüzüne çıkan ortak projemizin İngilizce okuyucu kitlesine de ulaşmasından son derece mutluyuz. Elinizdeki bu çalışma Almandan yapılmış salt bir çevirinin ötesinde uluslararası okuyucu kitlesine geniş ve ufuk açıcı bir literatür de sunmaktadır.

Ulrich Teichler'e bize bu kadar çok zaman ayırdığı ve yanıtını merak ettiğimiz birçok sorumuza doğal açıklığı, bilgi vermeye istekliliği ve mizahıyla cevap verdiği için teşekkürü borç biliriz. Ayrıca dil konusundaki uzman editörlüğü için Katherine Bird'e ve bu kitabın ortaya çıkmasında yardımcı olan Verlag Barbara Budrich'e teşekkür ederiz.

Anna Kosmützky - Christiane Rittgerott

Haziran - 2022